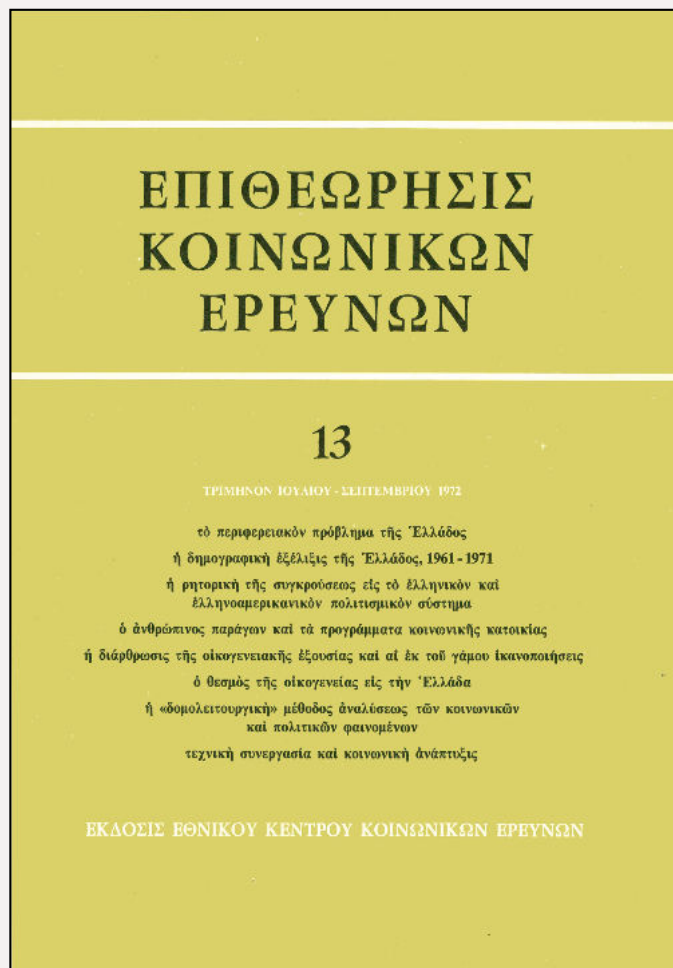

Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών

Τομ. 13, 1972

Ο θεσμός της οικογενείας εις την Ελλάδα (επισκόπησις βιβλιογραφίας)

Πρεσβέλου Κλειώ Πανεπιστήμιο Louvain
<https://doi.org/10.12681/grsr.495>

Copyright © 1972 Κλειώ Πρεσβέλου

To cite this article:

Πρεσβέλου, Κ. (1972). Ο θεσμός της οικογενείας εις την Ελλάδα (επισκόπησις βιβλιογραφίας). *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 13(13), 101-102. doi:<https://doi.org/10.12681/grsr.495>

**ὁ δεσμός
τῆς οἰκογενείας
εἰς τὴν Ἑλλάδα
(ἐπισκόπησις
βιβλιογραφίας)**

ὑπό

ΚΛΕΙΟΥΣ ΠΡΕΣΒΕΛΟΥ

Καθηγητρίας Κοινωνιολογίας
Πανεπιστημίου Louvain, Βέλγιον

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τῆς Διεθνoῦς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Οἰκογενείας (The International Scientific Commission on the Family (ICOFA) c/o Centre de Recherches Sociologiques, Belgium, τεῦχος 3).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μεσογειακὰς χώρας, ὁ θεσμός τῆς οἰκογενείας δὲν κατατάσσεται μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς ἀδιαλείπτου ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως. Εἰς τοὺς ἀντικειμενικοὺς παράγοντας τοὺς δυναμένους νὰ δικαιολογήσουν αὐτὴν τὴν κατάστασιν συγκαταλέγονται τὰ διατιθέμενα περιορισμένα οἰκονομικὰ μέσα ὡς καὶ τὸ γεγονός ὅτι αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς νηπιακῆς ἡλικίας. Εἰς τοὺς ὡς ἄνω προστίθενται καὶ τινες ὑποκειμενικοὶ παράγοντες, οἱ ὅποιοι διαιωνίζουν τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἀδυναμίαν. Εἰς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ πίστις ὅτι ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ συνεπῶς δὲν χρῆζει ἐρεῦνης, ἐφ' ὅσον ἡ δυναμικὴ τῆς, ὁ πλοῦτος τὸν ὅποιον περικλείει, αἱ ἀξίαι τὰς ὁποίας ἔχει υἱοθετήσει, οἱ δεσμοὶ οἱ συνδεόντες αὐτὴν μετὰ τὴν κοινωνίαν, ὡς καὶ ἡ στρατηγικὴ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχει ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κοινωνικοπολιτιστικοῦ συνόλου, τῆς ἐπιτρέπουν νὰ προσαρμόζεται εἰς τὰς συνεχῶς μεταβαλλομένας καταστάσεις. Ἀλλὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ἤλθον νὰ κλονίσουν ὠρισμένα γεγονότα, ὡς ἡ αὔξισις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαζυγίων καὶ ἡ σημαντικὴ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῶν γεννήσεων.¹

Ἐκτὸς τούτου ἡ ὁλοὴν βαθυτέρα συνειδητοποίησις τῆς θετικῆς συμβολῆς τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ὡς καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῆς συμπεριφορᾶς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν μηχανισμῶν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν μεταξὺ τῶν ἀτόμων σχέσεων, συνετέλεσαν ὀριστικῶς νὰ προωθηθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τρεχοῦσης δεκαετίας ἡ οἰκογένεια εἰς τὸ προσκήνιον τῆς ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως.

Μολονότι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἡ οἰκογένεια δὲν ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι ἀντικείμενον μεθοδολογικῶν μελετῶν οὔτε συγκαταλέγεται εἰς τὴν διδακτικὴν ὕλην τῶν προγραμμάτων (εἴτε τῶν Πανεπιστημιακῶν εἴτε τῶν τῆς Μέσης Παιδείας), ἐν τούτοις διεξάγονται, ὡς βλέπομεν κατωτέρω, σποραδικαὶ περὶ αὐτῆς ἐρευναι.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ πρὸς διάσάφησιν τῶν συγχρόνων κατευθύνσεων τῆς ἑλληνικῆς ἐρεῦνης ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειώσωμεν τὰς ἐξῆς τέσσαρας διαπιστώσεις:

1. Τὸ ὀλικὸν (ἀκαθάριστον) ποσοστὸν τῶν γεννήσεων, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν περίοδον 1926-1935 ἦτο 30/1.000, κατῆλθεν εἰς 17/1.000 τὸ 1965 καὶ 1966. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτρώσεων κυμαίνεται ἐτησίως μεταξὺ τῶν 100.000 καὶ 150.000, ἥτοι ἐξισοῦται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γεννήσεων. Βλέπε «Ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πληθυσμοῦ καὶ Δημογραφικὴ Πολιτικὴ», Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1968, σελ. 2, 3 καὶ 16.

Πρῶτον. Ἡ γενομένη ἤδη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τρεχοῦσης δεκαετίας ἐρευνα δύναται νὰ διακριθῇ, μετὰ τὸν τρόπον προσεγγίσεως, εἰς ἑφθήμερον καὶ εἰς ἐρευνὰν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν χάραξιν ὠρισμένης πολιτικῆς μετὰ τὴν ἐμφασιν εἰς τὴν ψυχολογικὴν, ψυχοπαθολογικὴν, συμβουλευτικὴν (ἢ τὰς αὐτὴς εἶναι νεωτάτη) καὶ παιδαγωγικὴν διάστασιν τῆς οἰκογενείας, καὶ εἰς τὴν βασικὴν ἐρευναν, ὡς αὕτη ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα ἐθνολογικοῦ, κοινωνικοῦ, ἀνθρωπολογικοῦ, δημογραφικοῦ καὶ, εἰς μικροτέραν ἴσως κλίμακα, κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου.

Δεύτερον. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς κεντρικῆς θέσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐντὸς τῆς ἐθνικῆς ἢ τῆς ξένης (εἰς τὴν περίπτωσιν μεταναστῶν) πολιτικῆς ἀναπτύξεως, ὅλαι αἱ μείζονες ἐπιστημονικαὶ ἐκδόσεις ὄχι μόνον αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς κοινωνιολογικὰς ἐπιστῆμας ὡς καὶ εἰς τὰς ἐπιστῆμας τῆς συμπεριφορᾶς ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστῆμας, τὰ οἰκονομικά, τὴν μετανάστευσιν, τὴν κοινοτικὴν ἀνάπτυξιν, κτλ., περιλαμβάνουν τὴν οἰκογένειαν μεταξὺ τῶν κυριωτέρων μεταβλητῶν αἱ ὁποῖαι ἐρμηνεύουν τὴν εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτὰς ἀναλυομένην ἢ ἐξηγουμένην μορφήν τῆς οἰκογενείας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ λογοτεχνικά ἔργα.

Ἡ σύλληψις ἐνὸς ρομαντικοῦ, ρεαλιστικοῦ ἢ ἱστορικοῦ μυθιστορήματος δὲν δύναται νὰ ἀγνοήσῃ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν (τὸν ρόλον) τῆς οἰκογενείας (ἢ τῆς συζυγικῆς δυνάμεως) εἰς τὴν διάταξιν καὶ τὴν πλοκὴν αὐτοῦ. Παρεμπιπτόντως ἡ συνεχὴς αὐτῆς παρουσία τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν λογοτεχνικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν σκέψιν ὑποδηλοῖ ὅτι ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκδοθέντων ἤδη ἔργων εἶναι δυνατόν νὰ καταδείξῃ ὅτι ὑφίσταται συνεπῆς, ὄχι ὅμως ἀκόμη ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν, κοινωνιολογία τῆς οἰκογενείας.

Τρίτον. Δεδομένου ὅτι ὁ κύκλος ἐκπαίδευστος τῶν μελετητῶν εἶναι πολὺ εὐρύς, εἶναι καταπληκτικὴ ἡ ποικιλία τῶν τεχνασμάτων καὶ τῶν εὐφραντάστων τρόπων τοὺς ὁποίους ἐπιννοῦν διὰ νὰ μελετήσουν τὴν πραγματικότητα τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Τέτατον. Διεξάγεται ἐρευνα εἰς διάφορα Κέντρα ἑρεῦνης καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς, Ἰνστιτοῦτα ἢ Ὀργανισμούς, οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν ὁποίων χρηματοδοτοῦνται ὑπὸ ἰδιωτικῶν κεφαλαίων. Τὸ ΕΚΚΕ, ὁργανισμὸς ἰδρυθεὶς ὑπὸ τῆς UNESCO πρὸ δεκαετίας καὶ πλέον, ἔχει σκοπὸν νὰ προαγάγῃ τὴν ἐρευναν τῆς οἰκογενείας ἐπὶ παγιωτέρας βάσεως.

Ὁ κατ' ἀνάγκην σύντομος καὶ ἀτελής κατάλογος προσφάτως ἐν Ἑλλάδι ἐκδοθεισῶν ἐργασιῶν τοῦ κύκλου τῶν

κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, διασαφηνίζει τὰς ὡς ἄνω διαπιστώσεις.

1. Ἐφηρμοσμένη καὶ εἰς τὴν χάραξιν ὠριμένης πολιτικῆς ἀποσκοποῦσα προσέγγις τοῦ θέματος

Alevizatos, G. and Lyketsos, G., «A Preliminary Report of Research Concerning the Attitudes of the Families of Hospitalized Mental Patients», *The International Journal of Social Psychiatry*.

Ἐξέλιξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πληθυσμοῦ καὶ Δημογραφικὴ Πολιτική. Ἐκθεσίς Ἐπιτροπῆς Δημογραφικῆς Πολιτικῆς, Ἀθῆναι 1968, σελ. 60.

Κουρέτας Δ. καὶ Παπαθωμῶπουλος Ε., «Ψυχοπαθολογία τοῦ διὰ συνοικεσίου γάμου ἐν Ἑλλάδι», Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Σχολῆς τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν Θεσσαλονίκης, τόμ. 14, 1968, ἀρ. 3, σσ. 527-537.

Safilios-Rothschild, C., «Deviance and Mental Illness in the Greek Family», *Family Process*, 7 (1968).

Safilios-Rothschild, C., «Socio-Psychological Factors Affecting Fertility in Urban Greece», *Journal of Marriage and the Family*, 31, 1969, 595-606.

Stavropoulos, A., Bilan analytique et clinique du Centre Expérimental de consultations prémaritales et conjugales de la Société Hellénique d' Eugenisme à Athènes (unpublished thesis for the «Licence» degree in Psychology), Louvain: Faculty of Psychology and of the Sciences of Education, 1970, 106 pp.

Stavropoulos-Kokkotakis, H. A., Con-

tribution à l'étude des attitudes familiales (unpublished thesis for the «Licence» degree in Psychology), Louvain: Faculty of Psychology and of the Sciences of Education, 1969, 136 pp.

Tavlaridou, A., *Community and Family Attitudes toward the Handicapped*, First Mediterranean Congress for Rehabilitation (1959), Athens: Center for Mental Health and Research, 1959.

2. Βασικαὶ προσεγγίσεις

α) Εἰς τὴν Ἐθνολογίαν καὶ Ἀνθρωπολογία

Campbell, J. K., *Honour, Family and Patronage. A Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community*, Oxford: Clarendon Press, 1964.

Kavadias, G. B., *Pasteurs nomades méditerranéens-Les Saracatsans de Grèce*, Paris: Gauntiers-Villards, 1965.

Peristiany, J.G. (ed.), *Honour and Shame-The Values of Mediterranean Society*, London: Weidenfeld & Nicholson, 1966.

Triandis, H., Vassiliou, V., Nassiakou, M., «Some Cross-Cultural Studies of Subjective Culture», Technical Report No. 45, Urbana, Group Effectiveness Lab., 1967.

UNESCO, *Six villages d'Epire*, Mission Reports, No. 11, 1961, by Henri Mendras.

β) Εἰς τὴν Δημογραφίαν καὶ Κοινωνιολογίαν

Friedle, E., Vasilika: *A Village in Mo-*

dern Greece, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962 (Gives a detailed discussion of the dowry institution in Greece and its relationship to marriage).

Lambiri, I., *Social Change in a Greek Country Town*, Athens: Center of Planning and Economic Research, Research Monograph Series No. 13, 1965.

Safilios-Rothschild, C., «A Comparison of Power Structure and Marital Satisfaction in Urban Greek and French Families», *Journal of Marriage and the Family*, 29, 19, 67: 345-352.

Valaoras, V. G., Polychronopoulou, A., Trichopoulos D., «Control of Family Size in Greece, (The Results of a Field Survey)», *Population Studies*, 18, 1965: 265-278.

Vassiliou, G., «Aspects of Parent-Adolescent Transaction in the Greek family». Contribution to the Symposium: Patterns of Interaction of the Adolescent Within his Family. 6th International Congress of Child Psychiatry, Edinburgh, July 25-29, 1966 (mimeographed).

Δύο ἐπιστημονικαὶ ἐρευναι διεξάγονται ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μία ἐπὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ (ὑπὸ Δρ. C. Safilios-Rotschild), ἡ ἄλλη ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς συμμετοχῆς καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν οἰκογενειῶν (ὑπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς παρούσης ἐπισκοπῆσεως). Ὅταν ἀποκτήσωμεν περισσοτέρας γνώσεις ἐκ τῶν διεξαγομένων ἐρευνῶν εἶναι δυνατόν νὰ στρέψωμεν τὰς προσπάθειάς μας εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινωνιολογίας τῆς οἰκογενείας διὰ τοὺς σκοποὺς τῶσον τῆς ἐρευνῆς ὅσον καὶ τῆς διδασκαλίας.

«εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας τίνος ποτὲ ἔνεκα ἐγὼ τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδοσαν σε ἐμοί; ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀπορία ἦν μεθ' ὅτου ἄλλου ἐκαθεύδομεν ἄν, οἶδ' ὅτι καὶ σοὶ καταφανὲς τοῦτ' ἐστί. βουλευόμενος δ' ἔγωγε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ τίν' ἂν κοινωνὸν βέλτιστον οἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελέξαμην καὶ οἱ σοὶ γονεῖς, ὡς εἰκόασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν ἐμέ. τέκνα μὲν οὖν ἂν θεὸς ποτε διδῷ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσόμεθα περὶ αὐτῶν ὅπως ὅτι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά· κοινὸν γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἀγαθόν, συμμάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων τυγχάνειν· νῦν δὲ δὴ οἶκος ἡμῖν ὅδε κοινός ἐστιν. ἐγὼ τε γὰρ ὅσα μοι ἔστιν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σὺ τε ὅσα ἡνέγκω πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογίζεσθαι, πότερος ἄρα ἀριθμῶ πλείω συμβέβηται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο εὖ εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ᾗ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συμβάλλεται».

Ξενοφώντας, *Οἰκονομικός* V, 10-14